

Структура емоційно-вольової сфери професійної культури медичних фахівців

Песоцька В. В.

*магістрантка кафедри психології ННП,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: PesotskaVV@krok.edu.ua*

Живоглядов Ю. О.

*кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник, доцент кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: yuriygo@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-6763-2737*

Робота медика часто супроводжується стресом, адже він відповідальний за найцінніше-людські життя і здоров'я. Тому з проблемою емоційного вигорання стикаються медичні працівники по всьому світу. Цей показник варіюється від 25% до 75%, в залежності від спеціальності лікаря.

Важлива психологічна характеристика, що становить психологічний портрет медичного працівника-емоційна стабільність, врівноваженість за відсутності імпульсивності, надмірної емоційної експресивності, із збереженням контролю над емоційними реакціями і поведінкою в цілому. Емоційна стабільність допомагає лікареві у взаєминах з пацієнтом уникати «психологічних» зривів, конфліктів.

Розглянемо емоції медичних фахівців як процес задоволення професійних потреб, а отже емоції будуть формою їх існування. Стосовно цього: емоція-це відображення мозком людини або тварини будь-якої актуальної потреби (її якості та значення), а також вірогідності (можливості) її задоволення, яку мозок оцінює на основі генетичного та раніше засвоєного індивідуального досвіду.

Потреба визначається в психології як «вибіркова залежність живих організмів від факторів зовнішнього середовища, що мають велике значення для самозбереження та саморозвитку, це джерело активності живих систем, спонукання та мета їх поведінки в довкіллі» [6, с.185]. Варто зазначити, що потреба медичних фахівців має дві сторони-потреба в професійному особистісному зростанні та потреба в підвищенні рівня функціонування медичної сфери. Причому вони взаємодоповнюють одна одну.

Поняття «потреба» тісно пов'язано з поняттям «мотивація», яка «забезпечує спрямованість на професійне засвоєння медичних та управлінських знань, умінь та навичок, інтерес до підвищення рівня медичної кваліфікації, до професійної готовності та високої оцінки своєї роботи» [5, с.116]. Основними компонентами мотивації є особистісна зрілість, спрямованість особистості на себе, на завдання, на взаємодію. Особистісна зрілість медичного фахівця проявляється як прагнення до самореалізації та самостійності, прагнення досягти високих результатів у професійній діяльності лікуючи пацієнтів, упевненість у своїх силах та можливостях, інтерес до професійної діяльності своїх підлеглих. Спрямованість медичного фахівця на себе-«це орієнтація на досягнення особистого добробуту, прагнення утвердити себе як лідера та підтвердити свою першість» [5, с.120]. Спрямованість на завдання передбачає, що медичний працівник віддає перевагу потребам медичного закладу та колективу, орієнтується на професійне виконання своїх обов'язків для досягнення загальної мети. Спрямованість на взаємодію відображає прагнення підтримувати гарні стосунки з керівництвом, колегами, проявляє

потребу в спілкуванні та емоційних стосунках з людьми.

Усі ці компоненти мають спільну основу, на якій ґрунтується весь процес мотиваційно-цінності. У своїй професійній діяльності медичний фахівець орієнтується на цінності раціонально та емоційно. У формуванні емоційно-вольової сфери нас цікавить емоційна орієнтація, що характеризує причину виникнення емоцій.

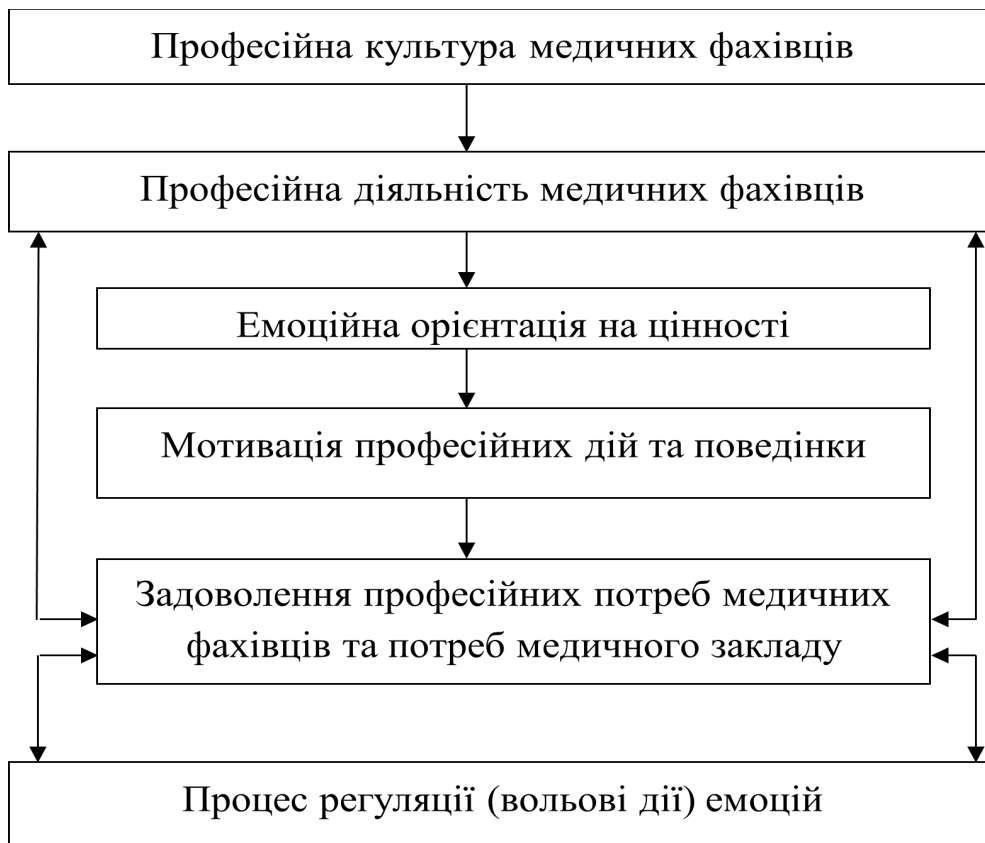
«Цінність», як «внутрішній, емоційно освоєний суб'єктом орієнтир його діяльності», сприймається ним як власна духовна інтенція [1, с.171]. З огляду на це визначення можна зазначити, що цінності будуть невід'ємною складовою емоційно-вольової сфери професійної культури медичних фахівців. Роль цінностей в житті суспільства та культури двомірна-вона проявляється й у відношенні суб'єкта до об'єкта, і в міжсуб'єктних відношеннях, цінності спрямовують, орієнтують усі форми предметності та одночасно регулюють відношення людей, об'єднуючи одну та роз'єднуючи іншу групу.

Цінності визначають особистісну та професійну позицію медичного фахівця, становлять внутрішній механізм, що впливає на його ставлення до навколишнього світу, професійної діяльності та є змістовною основою його професійної спрямованості. З огляду на зазначене вище можна зробити висновок, що завдяки цінності особистість здатна вибирати конкретний стиль поведінки або стан.

«Воля» в психології розуміється як «свідома організація й саморегуляція особистістю своєї діяльності та поведінки, спрямованої на подолання труднощів при досягненні поставлених цілей» [3, с.116]; свідоме управління людиною своєю діяльністю та поведінкою, що виявляється в ухваленні рішення, подоланні труднощів і перешкод на шляху досягнення мети, виконання поставлених завдань; внутрішній регулятор поведінки, який виконує роль вирішального чинника, що впливає на вибір і практичну реалізацію поведінки людини [4, с.160]. Отже, воля медичного фахівця впливає на боротьбу мотивів у процесі професійної діяльності з метою збереження, утвердження обраної мети, змушує його контролювати свої дії та регулювати емоції, задля виконання професійної діяльності на високому рівні.

Вольова поведінка дозволяє людині змінювати навколишню дійсність, застосовуючи знання законів розвитку природи й суспільства. Виявлення волі являє собою таку активність людини, яка пов'язана з участю в ній свідомості. Воля, таким чином, це здатність людини, яка проявляється в самодетермінації та саморегуляції нею своєї діяльності та різноманітних психічних процесів.

На основі вищезазначеного можна сформулювати таку структуру емоційно-вольової сфери професійної культури медичних фахівців (рис.1).

Рис. 1 Структура емоційно-вольової сфери професійної культури медичних фахівців

Професійна культура медичних фахівців проявляється в процесі виконання їх професійної діяльності, мета якої досягається безпосередньо через задоволення їх професійних потреб та потреб медичного закладу. При виконанні професійної діяльності медичний працівник емоційно орієнтується на цінності. Щоб задовольнити особисті та професійні потреби, медичний працівник повинен здійснити необхідні професійні дії, які в першу чергу він мотивує, тобто спонукати до дії. У процесі виконання дій у медичного фахівця виникають емоції, які можуть впливати на процес виконання професійної діяльності як позитивно, так і негативно, тому завдання працівника-регулювати свої емоції, що означає вміти проявляти вольові якості та виконувати вольові дії. У результаті медичний фахівець отримує бажаний результат своєї професійної діяльності, тобто на високому рівні проявляє свою професійну культуру [2, с.200].

Висновок. Структура емоційно-вольової сфери професійної культури медичних фахівців має наступні складові: професійна діяльність медичних фахівців; емоційна орієнтація на цінності; мотивація професійних дій та поведінки; задоволення професійних потреб медичних фахівців та потреб медичного закладу; процес регуляції (вольові дії) емоцій. Зважаючи на всі особливості характеристики сформованості емоційно-вольової сфери професійної культури медичних фахівців, можна зазначити, що вона є регулятором його поведінки, виражає складні та різноманітні відносини між пацієнтами, керівництвом, колегами в процесі виконання професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Ковалькова Т. О. Розуміння невербальних емоційних проявів особистості як важливий чинник ефективної професійної діяльності майбутніх психологів / Т. О. Ковалькова //Правничий вісник Університету «КРОК».2015. Вип.21. С. 171-176.

2. Ковалькова Т. О. Синдром емоційного вигорання у вчителів: діагностика та шляхи подолання / Т. О. Ковалькова // Соціально-економічні та правові аспекти розвитку суспільства: колективна монографія/ за ред. С. М. Лаптева, І. П. Мігус. К.: Університет економіки та права «КРОК», 2020. С. 200-219.
3. Мельничук О. Б. Психологічна діагностика: навчальний посібник для студентів подвійних спеціальностей із спеціальності «Подвійна психологія»/ О. Б. Мельничук. К.: Каравела, 2013. 316 с.
4. Павлов І. П. Мозг та психіка: избр. Психоло. / І. П. Павлов. Л.: МОДЕК, 2008. 360с.
5. Полянцева О. І. Психологія для середніх медичних закладів / О. І. Полянцева. К.: Фенікс, 2008. 416 с.
6. Психологія та педагогіка: підручник/ С. Д. Максименко; за ред. С. Д. Максименка. К.: Видавничий дім «Слово», 2013. 584 с.